

Heydər Əliyev - Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyəti və insan haqları

Azərbaycan dövləti Heydər Əliyevin müəllifi olduğu konstitusiyamızda təsbit olunan qanunlarla və Ulu Öndərin tükənməz enerjisi, intellekti və xarizmatik gücünün sayəsində, demək olar ki, hər gün, hər saat yeni-yeni layihələrlə inkişaf etdirilərək bugünkü hüquq-demokratik və sivil səviyyəsinə gəlib çatmışdır.

İstər hüquq, istər sosial həyat, istər mədəniyyət və incəsənət sahəsindəki böyük uğurlarımız Heydər Əliyev siyasətinin milli dövlət quruculuğu ideyalarının gerçəkliyini, davamlılığını elmi obyektivliklə təsdiq edir və elmlərarası istiamətdə tədqiqatlara meydan açır.

Məqamı olduğu üçün biz Ulu Öndərin siyasi irsinin böyük tədqiqatçısı, görkəmli akademik Ramiz Mehdiyevin bir qiymətli fikrini burada misal gətirmək istəyirik. Alim göstərir ki, "Bu gün qlobal dünyaya inteqrasiya edərək, biz bilməliyik ki, Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının milli "Mən"ini, ənənələrini, dilini, tarixini və sosiomədəni fonunu qorumağa necə böyük əhəmiyyət verirdi."

Milli dövlət və dövlət quruculuğu problemini həmişə aktual edən ən əsas faktor vətəndaş və daha konkret desək, vətəndaş cəmiyyəti məsələləridir. Bu isə mahiyyətce dövlətin ali məqsədi xalq və millət maraqlarına münasibətini əks etdirməklə, öz üzərinə azadlıq, plüralizm, müstəqil şəxsiyyət normalarına hörmət bəsləmək və onu inkişaf etdirək vəzifəsini götürür.

Tarixən insan cəmiyyətləri ilə eyni vaxtda yaranmış, kütlənin ən xırda tələbat ehtiyaclarından tutmuş, böyük hüquq maraqlarına kimi, çox geniş bir sahəni əhatə edən vətəndaş cəmiyyəti, bütün digər ictimai sahələr kimi, ən yetkin halına I əsrdə çatmışdır.

İlk növbədə, dövlət daxilində qeyri-dövlət, qeyri-hökumət hakimiyyəti mahiyyətini kəsb edən vətəndaş cəmiyyəti bütün maraqları şəxsiyyət və vətəndaş üzərinə cəmləyib, onun müstəqil hakimiyyət prinsiplərini irəli sürürdü.

Bu qeyri-hökumət sistemine müxtəlif sosial qruplar - demokratik institutlar, ictimai birliklər, siyasi partiyalar, habelə, məktəblər, dövlət daxilində qeyri-dövlət iqtisadi sahələri, məsələn, sahibkarlıq faktorları, həmçinin, ənənəvi rəsmi ailədən fərqlənən ailə, müstəqil məhkəmələr, müstəqil mətbuat, azad seçki hüququ, azad dini sahələr və s. daxil olmaqla, məfhumlar və onların daşdıqları mənalarından da aydın olduğu kimi, ayrıca bir dövlət, elə sadə desək, cəmiyyət ideyaları düşünülür.

Vətəndaş cəmiyyətinin bütün prinsipləri dövlətə münasibətdə insanda şəxsiyyətdə və onun dövlətdə konstitutsiya hüququnun qorunmasını ehtiva edir. Dövlətin vətəndaşların rifahı, hüquqlarının müdafiəsinin tənzimlənməsi üçün qəbul etdiyi qərarlar necədirsə, vətəndaş cəmiyyəti prinsipləri də elədir.

Başqa cür desək, hakim siyasi rəhbərlikdən tələblərin təbii hüquqların qeyd-şərtsiz tanınması, qorunması, mülkiyyət məsələləri, iqtisadi azadlıq, şəxsiyyət toxunmazlığı, qanun qarşısında hamının bərabərliyi, hüquqi dövlət, plüralizm, danışıqlar, sülh, sosial tərəqqi üst-üstə düşməklə yenə xalq-dövlət, millət-dövlət və vətəndaş-dövlət həmrəyliyi şərtləndirir.

Təsadüfi deyil ki, dövlət və millət vəhdəti-həmrəyliyi millətin vətəndaşın bu hüquqi-mənəvi əsaslar sistemini qoruyub yaşatması ilə ölçülürsə, dövlətin də öz vətəndaşlarına bu mirası qoruyub saxlamaq, təbii etmək və gələcəyə ötürmək üçün imkanlar yaratması, azadlıqlar verməsi, onu qanun kodeksləri və qüvvələndirməsi ən ümdə vəzifələrdəndir. Əgər bu dövlət-millət, vətəndaş-dövlət vəhdəti pozularsa, etnomillət tərəqqidə böyük, qarşısızalmaz uçurumlar baş verə bilər və tarixin buna çox sayda misalları vardır.

İnsan-şəxsiyyət mənafeyini təmsil edən vətəndaş cəmiyyətlərinin bu əsas prinsiplərinin nəzərə alınmadığı, inkar və rədd edildiyi tarixi-siyasi sistemlər də olmuşdur. Demokratik hüquqların taptandığı, vicdan azadlığının vətəndaşların milli varlığını əks etdirən ana dilini, ondan az əhəmiyyət kəsb etməyən dinini, adət-ənənələrini, tarixi keçmişini, milli identikliyi-kimliyini unuduran dövlətlər, dövlətlər və liderlər az olmayıb. Elə 70 il daxil olduğumuz, ateizm bu-

mi vətəndaş əxlaqı şüurunu psixoloji olaraq, yetişən nəslin şüurundan silmək təhlükəsini gücləndirir, kütləni dövlətdən asılı vəziyyətdə saxlayırdı. Buna görə də, həmin siyasi quruluşun tarixə totalitar, gücün bir əldə toplandığı avtoritar, qeyri-humanist, sırf siyasi rejim xarakterində iz salması heç də təsadüfi deyil.

Belə ki, bir dövlət siyasətində xalq kütlələrinin ali vətəndaş cəmiyyəti ideal və ideyalarının, azadlıq arzuları və hisslərinin, kütləvi olaraq, vətəndaş şəxsiyyətlərinin, geniş fəlsəfi anlamda əxlaqının- azadlıq, birlik maraqlarının, başqa cür desək, "mən" və "mentalitet" varlıqlarının onilliklər boyu ezilib-taptalanması vətəndaş-dövlət münasibətlərini sistem şəklinə zəiflətməklə, yekrəng siyasi sovet ideologiyasını içdən, daxildən dağıtmaqla, onun sonu olmayan tarixini hazırladı və nəticədə, məhz millətlərin və xalqların ümumi istəklərinə uyğun bir "yeni-dənqurma" hadisəsi ilə Sovet imperiyası tamamilə süquta uğradı.

Heydər Əliyev 1993-cü il 10 oktyabr tarixində Respublika Sarayında müstəqil Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin andiçmə mərasimindəki nitqində SSRİ imperiyasından yenidən qopmuş və ölkənin sərəşsəz siyasi rəhbərliyinin qeyri-hüquqi və qeyri-demokratik addımları nəticəsində, vətəndaş müharibəsi hədinə gəlib çatmış milli vətəndaş cəmiyyətinin dövlət-millət, millət-dövlət

İstər hüquq, istər sosial həyat, istər mədəniyyət və incəsənət sahəsindəki böyük uğurlarımız Heydər Əliyev siyasətinin milli dövlət quruculuğu ideyalarının gerçəkliyini, davamlılığını elmi obyektivliklə təsdiq edir və elmlərarası istiamətdə tədqiqatlara meydan açır. Məqamı olduğu üçün biz Ulu Öndərin siyasi irsinin böyük tədqiqatçısı, görkəmli akademik Ramiz Mehdiyevin bir qiymətli fikrini burada misal gətirmək istəyirik. Alim göstərir ki, "Bu gün qlobal dünyaya inteqrasiya edərək, biz bilməliyik ki, Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının milli "Mən"ini, ənənələrini, dilini, tarixini və sosiomədəni fonunu qorumağa necə böyük əhəmiyyət verirdi."

xovlarına büründüyümüz sovet quruluşunu götürək. Siyasi sistem cəmiyyətdən bütün inancların-millət etnoidentliyin ziddinə gedərək, ateizm buxovlarına bürünməyi tələb edir, yaranan ədəbiyyat və sənət əsərlərində totalitar prinsiplər təbliğ və təlqin olunurdu.

Həmçinin də, vətəndaşın sosial-iqtisadi tələbləri, demokratik azadlıqları, bütünlükdə, vətəndaş cəmiyyəti qeyri-işlək sistem halında idi. Azadlıq, ədalət, həqiqət ki-

istişamətində qarşıda dayanan mühüm vəzifələrin monolit və dinamik idarəçilik münasibətləri proqram layihəsini irəli sürdü.

Bu proqramda tarixən və müasir dünyanın bütün qabaqcıl ölkələrinin vətəndaş cəmiyyətlərinin maraqlarını birləşdirən müddəalar zəncirvari surətdə olmaqla, bütöv halda yetkin müstəqil qeyri-hökumət cəmiyyətinin ideya prinsiplərini əks etdirirdi.

"Azərbaycan dövləti demokra-

tik prinsiplər əsasında fəaliyyət göstərməlidir, öz tarixi ənənələrindən, milli ənənələrindən bəhrələnərək, dünya demokratiyasından, ümumbəşəri dəyərlərdən səmərəli istifadə edərək, demokratik dövlət quruculuğu yolu ilə getməlidir. Bizim yolumuz bu yoldur və mən sizə, bir daha söz verirəm ki, biz, məhz bu yolla gedəcəyik. Bu yolla getmək həm tarixi keçmişimizə uyğundur, həm də bir müstəqil dövlət kimi, dünya sivilizasiyasına daha yaxından qovuşmaq üçün lazımı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

şərtidir. Bunun üçün Azərbaycanda bütün imkanlar yaranıb və bundan sonra da yaranacaqdır."

Heydər Əliyev taeleyüklü andiçmə mərasimində bəşərin ən ali hissi və əxlaq anlamının ən yüksək keyfiyyəti insan azadlığı, vicdan azadlığı, söz, dil azadlığını xalqın bütün vətəndaşlarına nisbətə müasir siyasi müstəvidə demokratik prinsiplər olaraq önə çəkib, bunlara sahib çıxacağını və deməli, milli dövlət ideyasını tamamlayan milli Ümummilli Lider mövqeyini ifadə edirdi. Bu isə, ölkədə vətəndaş cəmiyyətinin əsası kimi böyük əhəmiyyət daşıyır.

Ulu Öndərin andiçmə mərasimindəki nitqindən götürəcəyimiz bir misalla bunu təsdiqləyə bilərik: "Azərbaycanda insan azadlığı, söz azadlığı, din azadlığı, dil azadlığı, vicdan azadlığı-bunların hamısı demokratik, sivilizasiyalı cəmiyyətin yaranmasına imkan verən şərtlərdir. Biz bu şərtlərin bərqərar olmasını təmin edəcəyik. Azərbaycanda çoxpartiyalı cəmiyyət yaranmaqdadır, bir çox partiyalar yaranıb və bundan sonra da yaranacaqdır. Bunların yaranması və inkişaf etməsi üçün Azərbaycan dövləti bütün imkanları təmin edəcəkdir və çoxpartiyalı cəmiyyət, demokratik prinsiplərin bərqərar olduğu cəmiyyət, şübhəsiz, Azərbaycanın müstəqil bir dövlət kimi inkişafına kömək edəcəkdir".

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru